

HOMENATGE ALS ALCALDES D'ERC JOSEP CARÓS I LLUÍS MON ... SANTA COLOMA DE FARNERS, 18 D'ABRIL DE 2004

Presideix la taula el M.H President del Parlament de Catalunya, Ernest Benach.

Han passat 65 anys del final de la Guerra Civil i coincideixen amb la investidura, amb els vots d'ERC, d'un president, Rodríguez Zapatero, que el seu avi fou afusellat el 1939 per defensar la legalitat democràtica.

La meva petita xerrada vull que sigui un homenatge a uns homes que sofriren una injustícia en una Espanya que ha sofert quatre guerres civils: intolerància. Únic país de la UE. Causes: llunyanes, mala distribució de la terra.

La intolerància la veiem, per no remuntar-nos més amunt, en la Setmana Tràgica de 1909, en el pistolisme de principis de la dècada de 1920, en la dictadura de Primo de Rivera que anul·la la Mancomunitat, en els fets d'octubre de 1934, en les morts violentes els dies previs a la guerra i en els assassinats indiscriminats de propietaris i eclesiàstics per part dels comitès en les primeres setmanes de la guerra. Sempre intolerància. Intolerància a Santa Coloma quan el 5 de setembre de 1932 el president de la Generalitat, **Francesc Macià** visita la ciutat i el somatent carlí i monàrquic boicoteja els actes oficials.

Fruit d'aquesta intolerància fou la mort indirecta de l'alcalde de Santa Coloma **JOSEP CARÓS** (1885-1935) de qui en Josep Mª Casas en fa un article que sortirà al proper Resson i jo en dono només fe. Barber, Republicà, l'any 1922 és escollit alcalde de Santa Coloma. Poc durà, ja que la dictadura de Primo de Rivera el tragué el 1923 tot i que el 1929, encara en la dictadura, fou cridat per tornar al càrrec. Era competent. En les eleccions de 1931, sota les sigles d'ERC, Carós guanyà i es convertí en alcalde. Gestionà amb eficàcia els recursos municipals, tant en obra pública com en l'afany, aconseguint, de convertir Santa Coloma en la capital de la nova comarca de La Selva. La proclamació de la República Catalana per Companys els sis d'octubre de 1934 serà secundada pels ajuntaments catalans i entre ells, el de Santa Coloma. El fracàs de l'intent portarà a la suspensió de l'Estatut d'Autonomia, l'empresonament d'alts càrrecs de la Generalitat, Companys inclòs, i el de Carós i altres regidors colomencs. Carós sortirà de la presó el desembre del mateix any, però les privacions sofertes durant els dos mesos de tancament minaran la seva salut fins la seva sobtada i sentida mort el desembre de 1935. El seu enterrament fou multitudinari.

Carós tingué la sort de no viure la Guerra, de la que us parlarà l'amic Caireta, ni l'exili ni la repressió, que us en parlarà el company Pujol.

Repressió: una clara diferència vull marcar. Ni la Generalitat de Catalunya ni el Govern de la república mai acceptaren ni ordenaren cap execució. **Elements incontrolats** els primers mesos de la guerra mataren i cremaren a títol individual davant la incapacitat de les institucions. No afavoriren en res la causa republicana. Mai cap càrrec republicà justificà la repressió incontrolada i fins i tot el mateix Companys ajudà a escapar a persones la vida de les quals corria perill.. Diferents són les **execucions franquistes**, programades i preparades des del mateix poder; era l'Estat qui castigava, era l'Estat qui decidia sobre el bé i el mal. Exemples:

Política franquista de Mola: terra cremada, conquerir i eliminar; netejar.

La lentitud de la campanya bèl·lica que podia haver acabat un any abans i Franco l'allargà per reprimir i controlar més exhaustivament les zones lleials a la república.

Cas curiós prou representatiu del "nazisme" del **Capità Gonzalo de Aguilera**, enllaç tropes franquistes-premsa:

S XIX les epidèmies eliminen barris obrers, per voluntat de Déu; món burgès aporta higiene, medicines, clavagueres, augmenta la massa; la feina de l'exèrcit és eliminar, convertir-se en aquesta voluntat de Déu, fer que els barris obrers no creixin. Eliminar, purgar, crear una nova "raça" basada en uns valors autoritaris i feixistes.

Paul Preston parla d'holocaust espanyol: deixant de banda els morts i exiliats, 100.000 víctimes de la repressió acabada la guerra.

A Girona foren uns 510, d'entre ells 105 de La Selva i d'entre ells, 6 de Santa Coloma, pocs si els comparem amb els 7 de Bonmatí, 10 d'Arbúcies, 7 d'Osor, 16 de Sant Hilari o 10 de Vilobí, tots ells pobles molt més petits que Santa Coloma.

El 40% dels executats eren pagesos i el 14% tapers, roders o boters. O sigui més de la meitat amb oficis relacionats amb la terra. El 62% dels executats eren militants d'ERC i el 25% de la CNT.

EXECUTATS DE SANTA COLOMA						
NOM	EDAT	PROFESSIÓ	NAT A	RESIDENT	DATA MORT	LLOC MORT
Josep Calvet Ballell	31 anys	pagès	SCF		14-2-42	Girona
Josep Ribas Mayoral	35	obrer	SCF		2-2-39	Camp de la Bota
Lluís Mòn Pascual	35	comercial	SCF		1-5-39	Girona
Llorenç Ros	52	fuster	St Andreu	SCF	28-8-39	Camp d'ela Bota
Agustí Masferrer Francesch	48	serrador	Riudarenes	SCF	1-10-39	Camp d'ela Bota
Vicenç González Ripoll	51	G. Civil	Alacant	SCF	23-7-40	Girona

Salvador Planas Vilanau	61	pagès	SCF	Vilobí	11-5-39	Girona
MORTS A LA PRESÓ						
Joan Pla Serrat	38	cuiner	Nat a SCF	Veí d'Argelaguer	4-6-39	Girona
Enric Guasch Poudelloses	59	Músic, fundador del Coro.	Nat a S Hilari	Veí de SCF	19-12- 39	Girona
Josep Pla Torrent	41	pagès	Nat a SCF	Veí de SCF	30-6-42	Presó de Salt

Sense comptar els **empresonats**, com en Turon, en Pepet Alsina (de qui l'arxiver Xavier Pérez també en fa un article en el Ressò) i tants d'altres i els **exiliats**.

De tots aquests casos el més estudiat ha estat el de **Lluís Món**, ja que l'historiador Josep Clara en féu un article en el seu llibre *Girona 1939; quatre penes de mort*. I que en Josep Mª Casas també resumeix en el proper n^a del Ressò. Per aquest motiu no m'estendré amb ell.

Lluís Món (1904-1939) pertanyia a una família benestant i els anys trenta, ja casat, era delegat de Tabacalera. Sense cap antecedent polític anterior, Món milita en ERC i l'octubre de 1936 és nomenat alcalde per substituir, com a la resta de Catalunya, els comitès de milícies. La seva tasca serà aconseguir que desaparegui el desordre i el descontrol existent a la ciutat i organitzar-la per tal de funcionar d'una manera eficaç: proveïments, escoles, ordre públic. Tanmateix els problemes i conflictes en temps de guerra eren constants, les visions d'uns i altres diferents i el setembre de 1937 plegava d'alcalde. Els nacionals entraren a SCF el 3 de febrer, el 9 de març Mon era detingut i el 1 de maig afusellat a Girona. En el procés no es va provar la seva participació en cap acte delictiu. Els informes del caporal, l'alcalde provisional i el jefe de la Falange local no fan res més que insistir en la seva participació en la persecució de 35 familiars d'elements dretans de la població sense aportar cap prova. Món va pagar pel fet de ser alcalde i d'ERC. La idea d'extirpar els caps pel sol fet de ser-ho, va permetre l'execució.

Perquè encara avui, abril de 2004, estem parlant d'aquests fets? Vàries són les raons:

En primer lloc, el pas del temps permet als historiadors consultar **noves fonts i noves documentacions**. La consulta de la *Causa General* a Madrid, així ho indica. La Causa General fou el sistema usat pel franquisme perquè tots els ajuntaments, institucions, esglésies, expliquessin els fets de la Guerra, les destrosses ocorregudes en la zona republicana, els líders revolucionaris..... Als arxius de la Causa General es troba informació del moment de cada poble, de l'actuació de cada persona..... També hi ajuda el pas dels 50 anys per poder consultar els arxius dels Tribunals Militars.

En segon lloc, perquè **han passat prou anys** perquè l'anàlisi de la Guerra i la postguerra es puguin fer sense passions, sempre enemigues de l'historiador i més en un poble, on podem posar noms i cognoms a tot. Aquell que vulgui analitzar la Guerra Civil per justificar "la seva visió dels fets", va errat, perquè d'errors i encerts n'hi hagueren a tots els bàndols.

En tercer lloc, parlem encara d'aquests fets perquè les circumstàncies dels últims anys han tornat a obrir la porta a la por i la intolerància. L'any 1977 es va **declarar una amnistia general**, perquè tothom volia mirar endavant. Reforma o ruptura, us enrecordeu? Les esquerres feren un gran esforç històric i prometeren oblidar el passat per construir un futur millor. La dreta perdé el monopoli del poder, i l'esquerra la memòria. Es va córrer un vel sobre el passat, i els franquistes es transformaren, a cada poble, en demòcrates més o menys convençuts. I així aixecàrem aquest país amb tolerància i concòrdia, aportant uns més que els altres. Fins fa pocs anys, quan han tornat a aparèixer els més insidiosos tics dictatorials que tant d'esforç ens havia costat oblidar. La intolerància, l'agressivitat, la manca de diàleg ens ha portat a buscar uns orígens que, per construir un nou futur, havíem oblidat voluntàriament; però quan el ciutadà, els ciutadans, els demòcrates, ens hem sentit indefensos davant tanta prepotència, tant d'atac al nacionalisme, tant d'atac a la llibertat d'expressió, el ciutadà s'ha tret la vena que voluntàriament es va posar i vol recuperar la memòria històrica, vol saber què va passar, perquè ha tingut la sensació, ha vist que hi havia

motius i actituds que podien portar a repetir alguns dels errors i desastres de fa setanta anys

La suma d'aquestes raons, la històrica, la política i aquesta nova mentalitat de retrobar el passat per lluitar contra unes actituds per sort arraonades des de les últimes eleccions, ens ha abocat a una proliferació de publicacions de llibres, seminaris i conferències. Penseu, sense anar més lluny en investigacions de TV3 com *Els nens perduts del Franquisme*, o el tema de les *fosses comunes* o la magnífica exposició al Museu d'Història de Catalunya sobre *Les presons de Franco*

Deixeu-me per acabar, repassar unes quantes obres. En la dècada dels seixanta, dues obres ens colpiren, i foren de les primeres que el règim deixà treure a la llum; ambdues novel·les que parlaven de la Guerra Civil: la trilogia d'en *Josep Mª Gironella* (*Los cipreses creen en Dios*, *Un millón de muertos* i *Ha estallado la paz*) epopeia de la Girona dels anys trenta i quaranta i una altre d'en Joan Sales, *Incerta Glòria*, on narra la vida d'un anarquista barrejat amb catolicisme. A finals dels setanta sortiren ja obres científiques, fetes per historiadors estrangers, *Hugh Thomas i Gabriel Jackson*, amb les seves obres sobre la república i la Guerra Civil; els anys vuitanta *Solé i Sabaté* ens ofería una exhaustiva obra sobre la repressió política dels franquisme, més tard *Salomó Marquès* incidia amb la repressió sobre un dels col·lectius més durament castigats, els mestres; l'any 1991 el Centre d'Estudis Selvatans concedia el premi Moragues a *Eugeni Caireta* per la seva obra la Guerra Civil a Santa Coloma de Farners i l'any passat *l'Enric Pujol* coordinava una obra sobre l'exili. Avui dia hi ha multitud d'obres sobre la guerra, la repressió i l'exili i el llistat seria interminable

A la nostra comarca fa quatre anys el Centre d'Estudis Selvatans organitzà a Blanes unes exitoses *jornades sobre Guerra Civil i Franquisme*, les actes de les quals trobareu a l'arxiu o podeu comprar, perquè parlen i molt de la nostra comarca. També us recomano llegir el llibre *Pluja d'Estels* de l'Assumpció Cantalozella, que parla precisament dels conflictes entre classes a Santa Coloma els anys previs a la Guerra. I el que us heu de llegir és el que us he citat d'en *Josep Clara* perquè allí hi trobareu tot el procés a Lluís Món. Ara per Sant Jordi han sortit, entre altres *La Guerra Civil a Catalunya*, d'en Solé i Sabaté, un llibre sobre la *quinta del biberó*, un altre sobre un tema ara ben recent, *Les fosses del silenci*, i un altre de molt interessant, una novel·la

de Jaume Cabré, *Les veus del Pamano* on explica la coexistència i vida en un poble, dels vencedors i els perdedors de la guerra. I molts d'altres.

Llegiu, llegim, perquè hem de saber, volem saber, no per buscar culpables, sinó per evitar que en el present i en el futur hi hagi víctimes i botxins. La grandesa de la democràcia rau en saber, en saber que només la tolerància, el diàleg i sobretot el coneixement sempre triomfaran sobre la prepotència, la venjança o la ignorància. Catalunya, Nosaltres els catalans, en som un bon exemple.

Moltíssimes gràcies.

HOMENATGE ALS ALCALDES D'ERC DOMÈNEC NOGUER I FRANCESC MAS, 16 ABRIL 2005

PRESIDEIX LA TAULA L'HONORABLE CONSELLER EN CAP DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA SR JOSEP BARGALLÓ

Doménech Noguer, Mingo de l'Ateneu (1875-1960) barber, guerra de Cuba, republicà, Ateneu 1911: centre recreatiu, coral, socors mutus, activitat política, ajut al sindicat de roders i a la Unió de Rabassaires

Regidor amb Carós als inicis dels anys 20, l'activitat queda parada amb la dictadura de Primo de Rivera.

De 1931 al 1934, amb la República, primer tinent d'alcalde amb Carós. Empresonat fins desembre 1934.

De febrer de 1936 a juny 1936, alcalde

Condemnat a 60 anys per auxili a la rebel·lió, romangué 4 anys tancat

Francesc Mas (1895-1976), barber, tipògraf, auxiliar de farmàcia, menestral divers, immers en la vida associativa (futbol...) regidor i segon tinent d'alcalde de 1931 a 1934, empresonat fins desembre 1934. Tinent d'alcalde de febrer a juny de 1936 i alcalde de juliol a octubre de 1936, substituït per Lluís Món.

Condemnat a 20 anys passarà 2 anys i 9 mesos a la presó.

En Josep Maria Casas n'ha fet un article que sortirà en el Ressò i podreu ampliar els vostres coneixements amb més detalls que ara, de paraula, no servirien de gaire res.

Ambdós actuaren políticament en una època difícil: crac de 1929, poca confiança internacional en la república, fuga de capitals,

Conflictivitat social i laboral: roders, unió de rabassaires

Problemes en el mateix partit acabat de crear:

ERC: Ateneu: Unió de Rabassaires: Josep Turón

USC (Unió Socialista de Catalunya): Casal del Poble: Federació de Sindicats Agrícoles de la Selva: Antoni Fradera, Joan Palau

I actuen en una Santa Coloma diversa, casolana, que viu del camp, l'explotació del bosc, el jutjat i el mercat, sense gaire indústria.

1932 Informe presentat per l'alcaldia de Santa Coloma de Farners

El terme municipal de Santa Coloma i la seva rodalia és d'una gran riquesa agrícola i forestal, sobresortint les castanyes, avellanes i pomes, a més dels rodells, fusta de botam i suro, produint també amb importància pinyons, patates, bolets i cereals i fruits del país. Aquesta riquesa agrícola i forestal, rica i vària com cap altra de les Comarques Catalanes, i les indústries d'elles variades: fàbriques de trencar avellanes, d'oli d'avellanes i ametlles; d'asserrar, indústries taperes i demés, fan de la nostra Ciutat un bon centre comercial.

Setmanalment i des de temps immemorial celebra la nostra Ciutat mercat en el dia dilluns, quin mercat és el més important i el que aflueixen els pobles de la rodalia i més enllà, i compradors de diversos indrets de Catalunya, principalment de Barcelona. En els mesos de setembre, octubre i part de novembre, a més del mercat setmanal del dilluns, se'n celebra d'extraordinari el dijous de cada setmana, mercat exclusivament per a les avellanes, castanyes i pomes, productes de gran importància en aquesta Comarca, tenint gran nombre de compradors, particularment de Barcelona i Reus, envers on surten els dilluns i dijous grans carregaments de dits fruits

El Jutjat de Primera Instància de la nostra Ciutat, de llarga història, té vida esplendorosa, essent un de bon rendiment de les comarques gironines.

Mercat, Jutjat, Agricultura són els tres pilars, els tres puntals en els que descansa la nostra Ciutat, que es fonamenta la nostra economia, tots ells pletòrics de vida, creant i portant altres medis de riquesa, com l'esmentat de l'estiueig, i presentant-se lligats, entrelaçats en tal faisó, que la manca d'un portaria indefectiblement la anulació dels altres

Informe presentat per Miquel Santaló i Josep Iglésies, encarregats de la ponència sobre la divisió comarcal

“Santa Coloma de Farners es tracta d’una població completament estacionada ja que fa anys que no s’hi construeix cap casa. La població està formada per tres o quatre famílies riques, grossos propietaris i una majoria de petits comerciants o comerciants que van fent la viu-viu gràcies als beneficis que tenen del mercat o de les petites rentes que tenen de les terres. Es lleven tard i passen la tarda al cafè; fan festa el dilluns a més del diumenge amb motiu del mercat. Sovint el dilluns hi ha funció de teatre i sempre de cinema. S’engresquen i apassionen per qualsevulla qüestió sense que es preocupin amb constància de resoldre’l. Tot ve de que es paguen molt les apariències; per això tothom vesteix bé, àdhuc les noies que treballen a la fàbrica, però com van curts de pessetes, gasten poc. Ara mateix tenen el projecte de fer una piscina prop de la font de Sant Salvador i en canvi no s’han preocupat de resoldre complidament i eficientment la portada d’aigües potables de les muntanyes veïnes. És una població encalmada. Contrasta amb els avantatges de la seva posició i àdhuc de la seva capitalitat, com contrasta també amb l’activitat d’algunes de les poblacions més petites veïnes, com Sils, per exemple, on a les 7 del matí totes les portes són obertes i tothom treballa. El temperament d’exterioritat i poca activitat en els afers potser previngui de la influència militar i burocràtica d’altre temps, així com dels petits propietaris de les muntanyes veïnes que han anat fent cap a la vila per viure tranquil·lament de les rendes de les seves terres. Al voltant del Jutjat s’hi ha format un nucli curialesc (quatre advocats, procuradors,etc) que ha de viure d’expressar els pocs clients que passen. D’aquesta habilitat explotadora dels assumptes n’ha nascut l’anomenada d’”afamats” que té aquell personal.”

Una Santa Coloma olla de grills: 5000 habitants que no es mouen, que fan vida set dies a la setmana veient-se contínuament, Cercle i Ateneu, per exemple, on tot es magnifica. Una ciutat i un país en tensió creixent des de la primera guerra carlina, on conviuen propietaris i rabassaires, rodors i industrials, carboners.....

Abril 1931 guanya ERC. Mas actua com alcalde interí ja que és el regidor que ha tingut més vots. Inverteixen alcalde a Carós.

Feina feta: molta, aigua, escoles, pavimentació, feina pels aturats (casa passeig sant salvador, carretera vella dels Banys)

Pwerò jo em vull centrar en els punts d efricció els que pogueren crear animadversió entre uns i altres, com a persones.

Punts de fricció:

El primer que fan, i tenim mania, és canviar noms de carrers:

Calau per Prat de la Riba

Prat per ferrandiz i Bellés

Carr st Hilari per avda 14 d'abril

Major per F. Macià

Campjoli per Galan y Hernández

Plaça Constitució per Plaça Republica

El juny, Noguer i Mas demanen que l'ajuntament es separi dels actes religiosos per no ofendre als no creients i la corporació no va a la processó de Corpus.

El novembre l'ajuntament protesta per la xerrada propagandística que ha fet el rector dins les escoles nacionals.

El desembre corre pel poble la brama que l'ajuntament ha decidit no invertir ni una pesseta perquè es faci la festa dels Reis

El febrer de 1932 el regidor de la Lliga Josep Prat demana que es conservi la inscripció religiosa en llatí que hi ha a l'entrada al cementiri, i l'ajuntament es limita a consignar que la llei diu que ha de posar Cementiri Municipal i res més.

El setembre de 1932 el president Francesc Macià visita Santa Coloma: apoteosi, però el somatent desfila provocativament i l'ajuntament es queixa de l'actuació monàrquica i provocadora i es demana a la superioritat la desaparició d'aquest cos.

Febrer 1934: noves eleccions municipals quan Espanya ja és de dretes amb el govern Lerroux: a Santa Coloma guanya ERC per 5 vots de diferència amb la Lliga. ERC: majoria amb vuit, Lliga minoria amb 4. Mas i Noguer tinents d'alcaldes. Fortes discussions entre Lliga i ERC sobre manipulació de vots i sobre la campanya que fa la Lliga a Catalunya i Madrid en contra de Companys i la Llei de Contractes de Conreu.

Octubre de 1934: proclamació de la República catalana per Companys, secundada pel consistori colomenc: passacalle, festa, senyeres i banderes republicanes. Fracàs: el 13 d'octubre el tinent de la Guàrdia Civil destitueix a tots els d'ERC i nomena una comissió gestora. Carós, Mas, Noguer i altres a la presó fins desembre

Febrer 1936, victòria Front Popular, restitució institucions. 18 febrer 1936, es reuneix l'antic ajuntament sense Carós, mort el 1935. Paraules textuais de Mas: “ Ara companys, que res han pogut les humiliacions, les coaccions i l'apoderament del poder contra el fallo del poble sobirà, a recuperar la nostra obra amb serenitat, amb tota reflexió com requereix la solemnitat del moment present, sense mòbils ni venjança ni persecució, però sí atents a les responsabilitats dimanants de lo passat”

L'11 de març de 1936 es nomena alcalde a Domènec Noguer. Aquests mesos són uns continus retrets entre ERC i la Lliga sobre la participació aquesta última en el govern dels dos anys del bienni negre.

Maig 1936: intent de fer plegar els dos col·legis religiosos

3 juliol 1936: Mas comunica la dimissió irrevocable de Noguer com a alcalde, tot i que continua de regidor.

6 juliol 1936: Mas és elegit alcalde sense la presència de la Lliga. Mas diu: “ Sóc fill del poble i amb un gran amor al mateix, ple de optimisme pels ideals del republicanisme i catalanitat, avui del tot en el seu apogeu; espero i confio amb l'ajuda dels companys i del poble tot, fer des d'aquest sitial bona obra en pro de la ciutat. Hauria volgut la presencia de la minoria de la Lliga per dir-li que en la meva persona

no ha prèss possessió de l'alcaldia ni un anarquista ni un dimontri, sinó un ciutadà d'esperit justicier i lliberal”

En Noguer agraeix les manifestacions fetes en favor seu pels seus companys i promet continuar treballant pel poble des del seu escó de regidor.

El 17 de juliol, la minoria de la Lliga torna a les sessions i explica que no va assistir als dos plens anteriors perquè no es tractaven temes del poble, sinó que “es ventilaven en dites sessions un plet polític entre els membres de la majoria”

L'endemà 18 de juliol, el cop d'estat arribava a la Península i començava la Guerra Civil

El Comitè de Milícies antifeixistes s'apropià del poder municipal fins l'octubre de 1936 quan es nomenà un nou ajuntament presidit per Lluís Món.

CLOENDA.-

Aquests són els fets i no seré jo qui els interpreti. Els temps eren difícils, la tensió acumulada durava dècades, la capacitat de diàleg era inexistent, la intolerància total. Res bo es preveia com així va ser.

Que serveixi aquesta xerrada per recordar i lloar uns homes que feren el que pensaven que era el més just i correcte per ajudar al seu poble i al seu país.

Moltes gràcies

Miquel Borrell, abril 2005

BIOGRAFIES FETES PER JOSEP MARIA CASAS

1. Francesc Mas i Callicó (1895-1976).

Va néixer al capdamunt del carrer de Sant Sebastià, a Can Ratiqes, el 21-XII-1895. El seu pare era barber i espartenyer, i va exercir d'agutzil municipal, també, en algun període de la seva vida. Aquest ambient menestral el va menar a iniciar-se en l'ofici de barber a la barberia que el seu pare regentava en el mateix carrer de S. Sebastià que encara avui és en funcionament. Però sense abandonar-lo del tot, comença a treballar primer com a tipògraf a l'impremta que hi havia a Sta. Coloma (Arts Gràfiques) i poc després, l'any 1912, entra a la Farmàcia Domenech com a practicant de farmàcia. La compaginació de diferents ocupacions era habitual en aquella època

especialment en l'ambient menestral. Amb la finalitat de guanyar-se la vida i donades les dificultats dels temps, en què precisament no es lligaven els gossos amb llangonisses, la consecució d'un salari just passava irremeiablement per la complementarietat en l'exercici de diferents oficis.

No cal dir que la menestralia -la realització de treballs mecànics, d'ofici, no agraris i per compte propi o per compte d'altri- era en aquella època el camí abonat cap el progressisme i el republicanisme. De ben segur que és en aquest període dels anys vint que pren contacte amb el nucli de republicans que s'organitzen a l'entorn de l'Ateneu Popular. El cap visible i indiscutit d'aquest grup tan actiu és en Josep Carós que exerceix ja d'Alcalde en diferents períodes dels anys vint i que ostenta un clar reconeixement popular com a gestor municipal i un lideratge ferm en les files republicanes arrengrades en el si de la secció local del Partit Republicà Català, el partit de Companys i Layret. En Francesc Mas queda adscrit dins d'aquest grup però encara no hi assumeix responsabilitats polítiques. Si que participa, però, en les primeres entitats colomenques dedicades al foment de l'esport. Això és com a directiu, l'any 1923, del primer club de futbol colomenc el "Farners Deportiu Orion" i, l'any 1928, com a president del "Club Deportiu Farners" que a banda de futbol també compta amb secció de ciclisme, la seva altra passió esportiva. En l'aspecte més personal segueix treballant ara a la Farmàcia Adroher i l'any 1925 es casa amb Amèlia Bassets i Cabruja de Vidreres, amb qui va a viure al c. del Centre, 23, que es convertirà en la seva llar familiar fins al final dels seus dies. L'Amèlia, la seva dona, treballava de modista i és en aquests anys que munta a casa seva un petit taller de roba de llenceria. L'any 1929 neix la seva primera filla, la Carme.

Finalitzada la dictadura es convoquen noves eleccions municipals per al 12 d'abril de 1931. Josep Carós encapçala les llistes dels republicans que es presentaran a Sta. Coloma sota l'emparedat d'Esquerra Republicana de Catalunya, un nou partit republicà creat per a l'ocasió de les municipals, just el març anterior. En aquesta llista sí que hi trobem a Francesc Mas juntament amb d'altres esforços republicans colomenques: Domènec Noguera, Ricard Forcat, Tomàs Hortal, Salvador Serra, Josep Morell, Geroni Ros, Josep Turon, Manel Roqueta ... La candidatura d'ERC obté una àmplia majoria de vots i Carós al capdavant és revalidat com a Alcalde de la població i Francesc Mas n'esdevé per primera vegada regidor i peça important pel que fa a

tasques de govern municipal. Aquestes eleccions són les que propicien la proclamació de la República i amb ella la creació de la Generalitat, la consecució de l'Estatut d'autonomia i l'endegament de tot un seguit de canvis substancials promoguts des del reformisme democràtic dirigits a donar cobertura a les demandes i reclamacions dels sectors fins aquell moment més desatesos, les classes menestrals, la pagesia i les classes treballadores.

En allò que fa referència a la gestió municipal a Sta. Coloma en aquests anys de la República, només esmentar la bona tasca de govern duta a terme en el millorament de molts dels serveis municipals i l'endegament d'un bon nombre d'actuacions en obres públiques, a pesar de disposar d'uns pressupostos ben escassos. La diligència en les actuacions i la bona gestió en general de les regnes municipals, sens cap mena de dubte, que va menar a la reelecció de l'Alcalde Carós i dels seus consellers municipals adscrits a ERC i a Unió de Rabassaires, en les eleccions del 14 de gener de 1934. Novament trobarem donant suport a Josep Carós com a consellers principals a Francesc Mas i a Domenec Noguer que actuen al costat de l'Alcalde com a fidels col.laboradors, amb voluntat de servei i dedicació desinteressada, en benefici estricte dels seus ideals i cercant el canvi i la millora de les condicions de vida que imperaven en aquells moments.

Tot amb tot, aquesta estabilitat en el govern municipal en mans d'ERC es trenca i queda bruscament interrompuda, l'octubre de 1934, per causes alienes a la política municipal. És produeix per la rebel·lió de Lluís Companys envers el govern republicà de Madrid, format per Lerrouxistes i la CEDA, en defensa de les llibertats democràtiques que es creien seriosament amenaçades. L'Ajuntament de Sta. Coloma, a l'igual que bona part dels ajuntaments catalans, el mateix 6 d'octubre va donar suport i va expressar, reunit a la Casa de la Vila i en manifestació pels carrers del poble, la voluntat inequívoca del consistori, de restar fidels a les autoritats legítimes de Catalunya, és a dir la Generalitat, i a la República i els seus ideals. Això va provocar la destitució immediata del consistori colomenc i, fins i tot, a partir del 31 d'octubre, l'empresonament de l'Alcalde i de la resta de regidors republicans. Varen ser empresonats primer a la Caserna d'Infanteria de Girona i després dels primers dies traslladats a la Farinera l'Aurora de la mateixa població. L'estança en la referida

fàbrica per les condicions escassament confortables de les instal·lacions com pel tracte rígid i estricte de què foren objecte no va ser lògicament gens agradable.

Un altre esdeveniment, aquest de caràcter familiar, colpirà Francesc Mas en la seva estada a la presó ja de per si malagradosa i dolorosa. La mort de la seva segona filla, la Teresa, que havia nascut l'any 1932. Per tal de poder assistir a l'enterrament de la seva pròpia filla haurà de ser substituït temporalment a la presó pel seu cunyat. El 25 de novembre pot sortir del captiveri amb quatre més dels detinguts (Hortal, Plans, Serra i Cufí). La resta aniran sortint progressivament a partir dels dies següents.

L'any 1935 marca la continuació dels entrebancs amb la mort sobtada per malaltia, agreujada per l'empresonament, de Josep Carós, el dia de Nadal. L'absència del líder indiscutible desestabilitza la formació republicana local. Tot i això, les eleccions generals de febrer de 1936 amb la victòria de l'esquerra serveixen per restituir democràticament els ajuntaments destituïts el 1934. A Sta. Coloma i donada l'absència malaurada del cap de llista anterior és escollit nou Alcalde, en Domènec Noguera, que exercirà com a tal fins al 19 de juny de 1936 quan dimiteix per discrepàncies en el si de les mateixes files republicanes. A pesar de l'anomenat oasi català es produeixen més que mai elements de conflictivitat entre les forces polítiques de dretes i d'esquerres. S'intueix clarament l'esclat imminent del conflicte i es plantegen dubtes de com fer front de forma assenyada a una possible situació de sublevació militar dirigida per una part de la dreta i de com evitar a la vegada una provable reacció revolucionària propiciada per sectors de l'esquerra. I és en aquesta situació, que el 19 de juny de 1936, Francesc Mas ha d'assumir l'Alcaldia colomenca amb el suport només d'uns quants regidors republicans (amb l'absència dels regidors de la Lliga) amb la voluntat inicial d'aportar al consistori colomenc fermesa i responsabilitat davant d'uns fets presagiats i que conduïren irremissiblement a l'esclat de la guerra civil quan ell, en Francesc Mas, precisament dirigia les regnes de la corporació municipal. Es pot dir que va actuar formalment com a Alcalde fins al 16 d'octubre del mateix any quan va ser substituït per Lluís Mon, ja que paral·lelament al govern municipal va emergir un poder real, el Comité local de Milícies Antifeixistes, a partir de juliol del 36, que va prendre tot el protagonisme en la gestió inicial d'aquell conflicte a Sta. Coloma. Francesc Mas no va intervenir ni participar en el referit Comité i a partir d'aquest moment abandona qualsevol activitat política.

Aquest mateix any 1936 és quan neix la seva filla petita, la Rosa, i quan donades les dificultats laborals del moment assumeix per nomenament de la Generalitat la gestió de part de la recaptació comarcal durant aquests anys de la guerra.

A la finalització de la guerra i a pesar de la seva inhibició en el desenvolupament dels fets del conflicte és detingut el 9 de març de 1939 i portat a la presó de Girona. És detingut juntament amb d'altres colomencs Lluís Mon, Enric Borràs, Francesc Bualous, Jaume Julià... L'endemà mateix ja és encausat i s'instrueix el sumaríssim d'urgència. El Consell de Guerra té lloc l'1 d'abril i es dicta sentència contra Francesc Mas com autor de delictes d'auxili a la rebel·lió militar i se'l condemna a pena de vint anys de reclusió temporal. Més endavant a partir d'un indult la pena se li va reduir a 6 anys i un dia i va sortir en llibertat provisional el novembre de 1941 després d'haver-hi romàs 2 anys i 9 mesos.

2. Domènec Noguer i Rovira (1875-1960).

Va néixer a Sta. Coloma el 23 de maig de 1875. Era barber d'ofici i havia exercit també de taper. L'any 1895 va ser mobilitzat per lleva o quinta i li va tocar anar a la Guerra de Cuba. Allà devia aprendre en pròpia pell la irracionalitat que suposa qualsevol conflicte bèl·lic pel que fa al patiment que s'hi genera i especialment per la pèrdua d'incomptables vides humanes. En el transcurs de la guerra va poder copsar amb claredat el grau de responsabilitat que en relació amb el desastre colonial havia tingut el desgovern d'un Estat espanyol fonamentat en el sistema polític conservador de la Restauració i de la monarquia borbònica que li donava suport. De ben segur que és a la tornada de Cuba quan, a tombant de segle, pren consciència clara i s'adscriu al corrent del republicanisme federal que és ja en aquesta època alternativa política ferma a les forces dinàstiques de la Restauració compromeses en el manteniment del caciquisme i dels privilegis i dels interessos de les minories benestants que maldaven des del referit sistema polític en evitar que res fes canviar aquella situació.

Quan es parla de republicanisme en aquesta època de començament de s. XX hi té una importància capdal la presència o l'existència en un poble o territori, d'entitats o ateneus, de centres o societats que donaven aixopluc i aglutinaven al conjunt de persones que tenien aquestes mateixes idees o formes de pensar. Des d'aquests centres republicans és des d'on s'organitzava primigèniament les actuacions polítiques encaminades a fer front al caciquisme i a concretar els primers intents de participació política i electoral en els ajuntaments. A Sta. Coloma aquest centre republicà va ser l'Ateneu Popular. El local de l'Ateneu, ubicat al carrer d'en Joli, 25, fent xamfrà amb el carrer de Sant Joan, va ser construït a l'entorn de la primera dècada del XX per Tomàs Monràs sobre un antic edifici escolar de les monges del Cor de Maria que havia funcionat des de 1856 i que va comprar per tal d'instal·lar-hi un cafè i un teatre. La filla d'en Tomàs Monràs, la Maria, precisament es va casar amb Domènec Noguer

l'any 1900. A partir d'aquí la vinculació que s'estableix entre aquest darrer i l'Ateneu republicà va ser estreta, intensa i continuada fins ben bé la desaparició de la societat per tancament facultatiu franquista l'any 1939.

L'any 1911 marca l'acta fundacional de la societat Ateneu Popular i un dels seus fundadors és en Domènec Noguer acompanyat de vuit esforços republicans més, també membres fundadors (Martí Fontanet, Melcior i Pere Geronés, Antoni Martori, Pere Verdaguer, Joaquim Cubarsí, Miquel Ros i Enric Frigola). L'Ateneu sorgeix com a centre recreatiu típic de l'època amb els objectius de fomentar la cultura i de promoure el lleure, però també amb dues seccions explícites en el seu reglament, una de socors mutus, amb la finalitat de cercar la protecció del treballador en situació d'atur forçat per la malaltia, i una altra de política que vincula l'entitat amb la Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR), formació que aglutinava en aquell període bona part de les forces republicanes d'aquest país. Des d'aquests inicis, l'Ateneu Popular acomplirà fidelment amb bona part dels objectius fundacionals plantejats i jugarà un paper essencial com a forma organitzativa i plataforma del republicanisme colomenc.

En aquest temps, Domènec Noguer, pren el sobrenom més popular de Mingo de l'Ateneu i n'esdevé d'ençà d'aquesta època l'encarregat de gestionar l'edifici i d'organitzar-ne els serveis inherents a la condició de societat recreativa conformada per un cafè-bar, per un teatre-cinema i per una biblioteca. Tot això a pesar que l'entitat disposava paral·lelament d'unes juntes escollides per votació dels socis que eren les que menaven les regnes de l'entitat i prenen les decisions encaminades a vetllar pel bon funcionament associatiu i pagaven lògicament un lloguer per edifici i serveis. Del seu matrimoni amb Maria Monràs en naixeran progressivament set fills dels quals només cinc arribaran a l'edat adulta. Aquests van ser: la Coloma, la Maria, la Victòria, en Joan i l'Albert. El domicili familiar quedarà establert a la casa del costat mateix de l'Ateneu (c. Anselm Clavé, 23), lloc a on, a més, hi instal·larà, donat el seu ofici, un negoci de barberia que compaginarà amb la gestió de la societat.

A banda de les activitats estrictament recreatives i polítiques que hem esmentat i que eren impulsades des de l'Ateneu, al llarg dels més de quaranta anys d'història d'aquest centre, es donarà empara legal i assessorament tècnic, es facilitarà lloc de trobada i

reunió per a la Societat de Rodellaires o de Roders que va funcionar a Sta. Coloma al llarg d'aquests quaranta anys i que va ser l'experiència sindical més sòlida i més intensa que es va produir a la nostra població i comarca, en uns anys de grans dificultats econòmiques per part d'aquells que es dedicaven a aquesta activitat forestal (els roders) i de gran conflictivitat laboral produïda especialment per la resistència dels hisendats locals a pactar preus i a evitar de compartir els grans beneficis que produïa l'explotació del castanyer. Així mateix, també en la mateixa línia, es donarà igual cobertura a successives societats locals de pagesos o terrassans, formada per petits propietaris i arrendataris, que lluitaran per aconseguir millors tractes en els seus contractes de conreu i s'hi propiciarà els primers intents de formes de cooperació agrària que culminaran en els anys trenta amb l'entrada en funcionament d'una secció local lligada al Sindicat de Rabassaires instal·lada igualment dins de l'Ateneu.

En Mingo de l'Ateneu va prendre part activament en l'impuls de totes aquestes activitats sindicals i polítiques amb la pretensió de cercar progressivament una millora dels resultats electorals dels republicans de Sta. Coloma. En els anys deu concretaran l'elecció dels primers regidors republicans escollits dins d'ajuntaments governats indefectiblement per homes de la Lliga Regionalista en situació de majoria còmoda. Els anys vint assenyalen els primers èxits electorals per als republicans de l'Ateneu colomenc amb la consecució de la primera Alcaldia atorgada a Josep Carós. En aquest període Domènec Noguer esdevé per primera vegada regidor del consistori. El seu treball amb l'Alcalde Carós ja donarà mostres clares d'eficàcia i de bona gestió municipal. Tot amb tot, la Dictadura de Primo trencarà de sobte aquesta ascensió i creixement republicà que es farà evident i fructificarà en els anys trenta. L'arribada de la República, l'any 1931, va suposar per a en Mingo de l'Ateneu, en paraules de la seva filla Victòria, igual que per al conjunt dels homes vinculats amb l'Ateneu republicà, un esclat d'alegria i satisfacció. Era allò que havien anhelat tant de temps i va ser acollida amb felicitat, amb gran celebració i amb esperança. A partir d'aquí s'obria més que mai la possibilitat d'emprendre canvis substancials i reformes democràtiques que resolguessin a poc a poc, però amb voluntat ferma, les greus situacions de desigualtat que tenia plantejades el país. A les eleccions municipals d'abril de 1931, novament, al costat de l'Alcalde Josep Carós, és escollit regidor municipal. Ell i Francesc Mas, constituïran els puntals necessaris de Josep Carós per a l'assoliment de l'hegemonia política plena dels republicans colomencs fruit de

l'eficàcia en la gestió municipal en aquest període de 1931 a 1934. No cal que insistim més en els bons resultats en la gestió pel que fa a política municipal ja referits en parlar de Mas en aquest mateix acte, i de Carós, en l'acte de l'any passat.

Malauradament, aquesta situació de plenitud, novament queda interrompuda per la reacció de les forces conservadores del país i pels resultats de les eleccions generals a Espanya que deixen pas al Bienni Negre. Els fets d'octubre, ja relatats parlant de Francesc Mas, porten a l'empresonament també de Domènec Noguer tenint en compte la seva condició de regidor municipal. Restarà empresonat del 31 d'octubre fins al 5 de desembre de 1934. Fins al febrer de 1936 no es va resoldre el conflicte i la victòria del Front d'Esquerres porta la restitució dels ajuntaments destituïts l'octubre de 1934. El 18 de febrer de 1936, Domènec Noguer és nomenat Alcalde de la població.

A pesar de la satisfacció general, en l'acte de restitució de l'antic Ajuntament, el nou Alcalde manifesta que dels vuit desposseïts l'octubre de 1934 hi falta el més important, "el nostre President, el ciutadà perfecte, el ciutadà Carós, víctima indirecta de les injustícies que ens feren a tots". En el mateix acte, el regidor Francesc Mas, a més, demana que consti en acta el sentiment de la corporació per la mort de l'amic Carós, "tot bondat, tot rectitud, model de ciutadà". L'absència de Josep Carós es fa notar en el si de les files republicanes. Domènec Noguer exerceix com Alcalde fins al 19 de juny de 1936 en què dimiteix del càrrec al·legant discrepàncies i en oposició a veus discordants dins del mateix grup municipal. Desconeixem quins motius exactes van portar a aquesta situació. Tanmateix igual que passa amb el seu successor a davant del consistori colomenc, en Francesc Mas, la situació de conflictivitat política a tocar de l'esclat de la guerra civil es prou viva i fins i tot prou dramàtica com per impedir de no concretar-se un consens que hauria estat necessari de cara a afrontar amb més responsabilitat si cal el conflicte armat.

A partir d'aquí abandona qualsevol activitat política i per tant no intervé durant la guerra ni en el Comité ni en l'Ajuntament popular constituït a continuació. A pesar de la seva inhibició al finalitzar la guerra també va ser encausat, jutjat i condemnat a 60 anys i un dia per auxili a la rebel·lió. Va passar quatre anys tancat a la presó de Girona.

